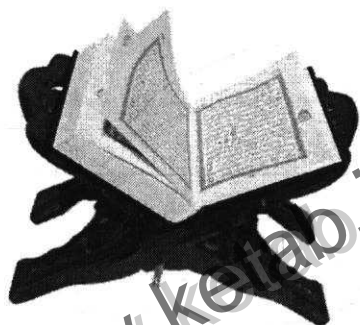

بنیان‌های روابط اجتماعی مطلوب از منظر قرآن کریم

www.ketab.ir

پژوهش و نگارش:

مهناز فرازستانیان

مقدمه، ویرایش و توضیحات:

دکتر غلامرضا باطنی

سرشناسه	: فرازستانیان، مهناز، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور	: بنیان‌های روابط اجتماعی مطلوب از منظر قرآن کریم/ پژوهش و نگارش مهناز فرازستانیان؛ مقدمه، ویرایش و توضیحات غلامرضا باطنی.
مشخصات نشر	: قم: بخشایش، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۵۸۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۸۲-۴۳۶-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: پشت جلد به انگلیسی: Mahnaz Farazestanian. The foundations of desirable social relations from the perspective of the Holy Quran.
موضوع	: روابط اجتماعی -- جنبه‌های قرآنی Social interaction -- Qur'anic teaching روابط بین اشخاص -- جنبه‌های قرآنی Interpersonal relations -- Qur'anic teaching
شناسه افزوده	: باطنی، غلامرضا، ۱۳۶۰ - مقدمه‌نویس، ویراستار
رده بندی کنگره	: BP۱۰۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۲۲۱۶۰۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی فیپا	

قم، خیابان صفائییه، کوچه بیگدلی، پلاک ۱۴۳
تلفن: ۳۷۷۴۹۶۹۹ و ۳۷۷۳۷۵۸۳ - ۰۲۵

بنیان‌های روابط اجتماعی مطلوب از منظر قرآن کریم

نویسنده: مهناز فرازستانیان

ویرایش و توضیحات: دکتر غلامرضا باطنی

ناشر: بخشایش

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۸۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱	مقدمه ویراستار
۲۳	سخن آغازین مؤلف

بخش نخست

روابط مطلوب خانوادگی در جامعه اسلامی

از منظر قرآن کریم

۲۷	۱- روابط همسران درون خانواده
۲۷	ازدواج
۳۳	آمیزش و غریزه جنسی
۵۰	سرپرست خانواده
۵۵	عدالت در همسرداری
۶۳	سهم ارث همسران از یکدیگر
۶۷	برخورد با انحراف اخلاقی زن و مرد
۷۱	لجان میان زن و شوهر
۷۷	۲- روابط پدر و مادر با فرزندان
۷۷	اموال و فرزندان: وسیله آزمون الهی
۸۱	تحریم قتل فرزندان توسط والدین
۸۳	شیردهی

۹۱	.....	فرزند خواندگی
۹۴	.....	جواز ازدواج با همسر پسرخوانده
۹۷	.....	ارث و احکام آن
۱۰۳	.....	۳- روابط فرزندان با پدر و مادر
۱۰۳	.....	نیکی و مهربانی به پدر و مادر
۱۱۰	.....	آداب ورود نزد پدر و مادر
۱۱۶	.....	تحریم ازدواج با نامادری
۱۲۰	.....	وصیت فرزندان برای والدین و اقوام
۱۲۳	.....	۴- روابط خانواده با یکدیگر
۱۲۳	.....	صله رَحِم
۱۲۷	.....	دوستی نکردن با خویشاوندان کافر
۱۳۲	.....	مَحْرَمِیت
۱۳۶	.....	زنانی که ازدواج با آن‌ها حرام است
۱۴۰	.....	حمایت و حفاظت از حقوق و اموال یتیمان
۱۴۹	.....	اختصاص ارث برای خویشاوندان
۱۵۱	.....	مقدار ارث برادران و خواهران
۱۵۵	.....	جواز تغییر در وصیت
۱۵۷	.....	۵- جدایی و احکام طلاق
۱۵۷	.....	برقراری صلح و آرامش در زندگی
۱۶۲	.....	جواز طلاق در بُن‌بست
۱۶۵	.....	وقت طلاق
۱۷۲	.....	طلاق که بازگشت دارد (طلاق رجعی)
۱۷۷	.....	سازش شایسته و جدایی شایسته
۱۸۰	.....	حقوق زنان در ازدواج و طلاق
۲۰۳	.....	تأمین مسکن برای زنی که در حال عده است
۲۰۶	.....	ظهار
۲۱۱	.....	مُحَلَّل
۲۱۵	.....	زمان ازدواج مجدد

بخش دوم

روابط اجتماعی درون جامعه اسلامی

از منظر قرآن کریم

- ۶- مصالح کلی جامعه و اجتماع اسلامی از دیدگاه قرآن ۲۲۷
- تقوا ۲۲۷
- نماز ۲۳۲
- اداره مساجد ۲۳۹
- برابری زن و مرد در تقوا و عبادات ۲۴۳
- امر به معروف و نهی از منکر ۲۴۷
- زکات ۲۵۵
- خُمس ۲۶۴
- حج ۲۷۱
- انفال ۲۸۱
- ۷- روابط شایسته در مناسبات زن و مرد نامحرم ۲۸۷
- حفظ عفت چشم و نگاه نکردن به نامحرم ۲۸۷
- پوشیدگی و حجاب ۲۹۱
- ترغیب به ازدواج ۳۰۲
- ازدواج موقت (مُتعه / صیغه) ۳۱۰
- ازدواج با کنیزان ۳۲۰
- عدم ازدواج با زنان مشرک و بت پرست ۳۲۵
- زنای غیر مُحصنه ۳۲۹
- عدم جواز نکاح زانی و زانیه ۳۳۲
- ممنوعیت همجنس‌بازی (لواط) ۳۳۶
- ۸- روابط شایسته میان مردم با مردم ۳۳۹
- رعایت عدالت و انصاف نسبت به یکدیگر و اداء شهادت صادقانه ۳۳۹
- نهی از مسخره کردن یکدیگر، عیبجویی و بدزبانی ۳۴۶
- نهی از تجسس و غیبت در مورد دیگران ۳۵۱
- نهی از تکبر و غرور نابجا ۳۵۶

۳۶۲	وفای به عهد
۳۶۶	امانت‌داری
۳۷۰	نهی از بُهتان‌زدن به دیگران
۳۷۳	سلام و درود گفتن
۳۷۷	إنفاق
۳۸۹	منع نوشیدن مُسکرات و قماربازی
۳۹۳	منع از بُخل و تنگ‌نظری
۳۹۸	حسد
۴۰۴	رعایت حقوق همسایگان
۴۰۷	مُراعات اشخاص بدهکار
۴۰۹	زیان‌ها و آسیبِ رباخواری در جامعه
۴۱۴	مبارزه با کم‌فروشی
۴۱۸	پرهیز از غضب اموال مردم
۴۲۰	عدم ورود بدون اجازه به منزل دیگران
۴۲۵	خانه‌هایی که بدون رخصت، می‌توان در آن‌جا غذا تناول کرد
۴۲۸	آداب مهمان‌داری
۴۳۱	آداب حضور و نشستن در مهمانی‌ها و مجالس
۴۳۴	نهی از برخورد خشن با گدایان و نیازمندان
۴۴۰	گُواه گرفتن در هنگام تنظیم وصیت و اَسناد
۴۴۴	مخالفت با ساحری و جادوگری
۴۴۸	وجوب تنظیم دقیق اَسناد، عُقود و ایقاعات
۴۵۲	توجه به خودسازی و اصلاح رفتار تک تک افراد اجتماع
۴۵۴	عدم اعتماد به خیر افراد فاسق
۴۵۷	ادبِ نامه‌نگاری بین اشخاص
۴۵۸	عواقب و آثار سوءِ زیاد سوگند خوردن
۴۶۵	۹- روابط حاکمان با مردم
۴۶۵	مُدارا با مردم
۴۷۰	عدم تحریف قرآن و مسائل شرعی برای مردم
۴۷۳	دوری از وسوسه‌های شیطانی

مقدمه ویراستار

قرآن کریم با حضور مقتدرانه در عرصه‌های علمی، اقیانوسی بی‌کران از علوم را در اختیار بشر می‌نهد تا انسان‌ها بر حسب توانایی و تلاش خویش، از ذخایر بی‌پایان آن بهره‌گیرند؛ این کتاب عظیم‌الشان به عنوان بهترین جلوه‌گاه بلاغت و فصاحت زبان عربی، منبع لایزالی از مفاهیم و موضوعات شایسته تأمل و ارزشمند و انسان‌ساز است؛ مطالعه این متن مهم، به روشنی نشان می‌دهد که فهم معانی آیات قرآن، محمل ارزشمندی برای درک صحیح از آموزه‌های قرآنی و رهیافت‌های اسلامی است. بر این اساس، مطالعه و بررسی جلوه‌های ساختاری و محتوایی قرآن کریم، اهمیت بی‌بدیل کلام الهی را بیشتر مشخص می‌سازد و سبب جلب توجه بیش از پیش مسلمانان با این منبع فیض می‌گردد و می‌تواند به تأثیر اخلاقی و اعتقادی آموزه‌های قرآنی در میان مسلمانان یاری برساند.

بیش از هر چیز، باید در ماهیت کلام خداوند و مبانی ساختاری و بیانی قرآن کریم توجه نمود؛ اگر بخواهیم بپذیریم فرامین الهی در قرآن، مرتبه‌ای بالاتر و بالاتر از حیطه انسانی دارد، باید ارزش عمیق کلام الهی را دریابیم؛ بر همین اساس، قرآن را نمی‌توان به مرتبه کلام بشری فروکاست و دستورات آن را شبیه قوانین وضع‌شده اجتماعی و اخلاقی جوامع گوناگون فرض کرد؛ کلام قرآن، در ساختار و محتوا، تفاوت ماهوی با کلام بشری دارد. کلام بشری یا «مُجْمَل» است یا «مُتَبِّن». زیرا یک جمله یا دارای معنایی آشکار است و نیاز به تبیین ندارد و یا معنایی پنهان دارد که نیازمند شرح است. در این زمینه تنها قرآن است که بنحوی اعجازگون، «إجمال» و «بیان» را در خود جمع آورده است؛ در حالی که قاعدتاً اجماع این دو نوع کلام با هم، تقابل دارد. وقتی در آیات و عبارات قرآنی به دقت توجه کنیم درمی‌یابیم

آیات الهی، هم‌زمان هم مُجمل هستند و هم مبین؛ مبین هستند چون مقصودی روشن دارند، اما چون به دقت در آنها تأمل شود به تناسب استعداد و بهره‌ای که از فکر و نظر داریم، مجمل محسوب می‌شوند. این اسلوب، یقیناً جلوه‌ای از اعجاز کلامی قرآن است؛ اسلوبی زیبا که وضوح و اجمال را یکجا جمع کرده است؛ به‌گونه‌ای که نظام ارجمند قرآنی در هر عصر و جامعه‌ای بر مخاطبان خود اثر ژرف می‌گذارد و در عین وضوح و آشکاری در هدایت انسان به سوی خداوند، حاوی چکیده همه معارف و قواعد لازم است. به نحوی که مردم به تناسب شناخت و بهره‌مندی از علوم و فنون و ابزار و وسایل علمی، شناخت متفاوتی نسبت به فروع و دقایق و ظرایف علمی آن کسب می‌کنند. (اعدادی خراسانی، ۱۳۹۳: ۷)

«محمد عبدالعظیم الزرقانی»^۱ (متوفی ۱۳۶۷ق.م) دیدگاه «محمد عبدالله دزازی»^۲ (۱۸۹۴ - ۱۹۵۸م.م) را در مورد گزینش درست و بجای واژه‌ها در قرآن این‌گونه آورده است:

«قرآن همواره با نرمش و لطافت تمام، کمترین تعداد ممکن لفظ را برای ارائه بیشترین میزان ممکن از معنا به‌کار می‌برد. این [امر] در سراسر قرآن جلوه می‌کند. از این نظر میان مواضع اجمال قرآن که مقام ایجازش می‌خوانند و مواضع تفصیل قرآن که مقام اطنابش می‌نامند تفاوتی نیست. به همین دلیل می‌توان همه قرآن را مقام ایجاز نامید، زیرا می‌بینیم که قرآن در هر دو مقام از طریق میانه در استعمال لفظ خارج نشده و اندکی نیز به اسراف و زیاده‌روی نگراییده و نیز ملاحظه می‌کنیم که ممکن نیست اهداف و مقاصد قرآن را در هر دو مقام ایجاز و اطناب آن، با حفظ همه عناصر و شیرینی‌های آن، با الفاظ کمتر و یا حتی مساوی بیان کرد.» (زرقانی، ۱۳۸۴، ج ۲: ۹۳۷ و ۹۳۸)

بر این اساس، می‌توان گفت الفاظ و عبارات قرآن کریم، نظمی حکیمانه دارند به نحوی که حتی حضور یا حذف یک حرف نیز کاملاً مدبرانه صورت گرفته، بدین جهت است که تا کنون هیچ‌کس به معارضه با قرآن اقدام نکرده و آن‌هایی نیز که از روی عناد و لجاج، قصد معارضه با قرآن داشته‌اند، به نتیجه‌ای نرسیده‌اند.

۱- مفسر، قرآن پژوه و مدرّس الازهر مصر؛ نویسنده آثاری همچون: «مناهل العرفان فی علوم القرآن»، «المنهل الحدیث فی علوم الحدیث»، «رسالة فی الوعظ و الإرشاد» و...

۲- قرآن پژوه برجسته مصری و استاد مطالعات اسلامی دانشگاه الازهر؛ نویسنده آثاری همچون: «مدخل إلى القرآن»، «دستور الأخلاق فی القرآن»، «البأ العظيم» و...